

Условия на труд и здраве на работниците

Въведение

Гарантирането на устойчивостта на пенсионните системи в контекста на застаряващото население се превърна в приоритет: то изиска все повече хора да навлязат на пазара на труда и да работят по-дълго. Същевременно натискът върху работниците се засилва, отчасти поради непрекъснатите промени в начина, по който се организира и изпълнява работата; това от своя страна оказва въздействие върху вида и естеството на свързаните с работата рискове. За да могат работниците по-дълго да бъдат част от работната сила, трябва да се постигне устойчивост на работата, като се намаляват застрашаващите здравето условия и се създават такива, които насищават здравето. За тази цел е от ключово значение да се разберат връзките между условията на труд и здравето и благосъстоянието на работниците. В настоящия доклад тези отношения в ЕС-28 се разглеждат, като се използват данни от Европейското проучване на условията на труд (EWCS).

Контекст на политиката

От много отдавна подобряването на условията на труд е цел на европейските политики. Безопасните и здравословни условия на труд се превръщат в социално право, когато в Хартата на основните права на Европейския съюз е заложено, че „всеки работник има право на условия на труд, които опазват неговото здраве и сигурност и зачитат достойнството му“ (член 31). Европейският стълб на социалните права, ратифициран през 2017 г., потвърждава значението на условията на труд, като в него се посочва, че работниците имат право на здравословна, безопасна и добре приспособена работна среда. В ЕС безопасността и здравето при работа се регулират от Рамковата директива от 1989 г., както и от редица отделни директиви, чито основни принципи са приспособяването на концепцията, оборудването и методите на работното място спрямо отделния човек и

свеждане до минимум на монотонната работа и отрицателните въздействия върху здравето. Европейската комисия одобри редица стратегически рамки относно здравословните и безопасни условия на труд; най-новата, обхващаща периода 2014–2020 г., има за цел да гарантира, че ЕС продължава да играе водеща роля в насищаването на високи стандарти за условията на труд в съответствие със стратегията „Европа 2020“.

Основни констатации

Като цяло работниците в ЕС-28 съобщават за добро здраве и благосъстояние. 17 % от служителите съобщават за хронични здравословни проблеми; много малко от тях посочват, че тези проблеми засягат ежедневните им дейности. Като цяло мъжете съобщават за по-добро здраве и благосъстояние, по-малко здравословни проблеми и по-добро качество на съня в сравнение с жените. Разликите в здравето и благосъстоянието на национално равнище, макар и да са налице, са по-малко значими от свързаните с пола различия.

Индивидуалното здраве се определя от множество фактори, включително генетика и начин на живот; за работещите условията на труд също са от значение. Връзката между условията на труд и здравето и благосъстоянието на работниците може да бъде илюстрирана с модел, основан на данните от EWCS. Това показва, че здравните резултати зависят от два процеса: застрашаващите здравето процеси (умора) и мотивационните процеси (ангажираност).

Застрашаващите здравето процеси са свързани с излагане на неблагоприятни работни изисквания; мотивационните процеси са свързани с достъп до работни ресурси, които подпомагат ангажираността. Работните изисквания изглежда водят до увеличаване на умората (която се свързва с влошено здраве), докато работните ресурси са предпоставка за по-добра работна ангажираност и благосъстояние. Физическите

рискове и социалните изисквания имат директни последици върху здравето и благосъстоянието; въздействието на другите условия на труд е непряко.

Данните от EWCS не показват драстични промени през последните 15 години по отношение на работните изисквания и ресурси. Въпреки че подкрепата от страна на надзорните органи или колегите не се е променила, има известни признания, че интензивността на труда и контролът на работата леко са се увеличили от 2010 г. насам. Освен това емоционалните изисквания са се увеличили, което подчертава нарастващото значение на психосоциалните рискове. По отношение на ползите се наблюдава положителна, но бавна тенденция: повече работни места са сигурни и предлагат по-добри кариерни възможности и справедливо заплащане.

Работниците на възраст под 25 години най-често са изправени пред високи изисквания, често физически по своя характер, като същевременно имат най-малък достъп до работни ресурси. Въпреки това изискванията и ресурсите изглежда са независими от жизнения цикъл. В контекста на професите неквалифицираните работни места са изложени на най-голям риск. Служителите, които съобщават за несигурност на работното място, също така описват относително повече изисквания и по-малко работни ресурси, като в същото време показват по-малка ангажираност, по-голяма умора, влошено благосъстояние и по-лоши резултати по отношение на здравните показатели. Служителите, които са изложени на съкращения на работното място, се сблъскват с по-голяма интензивност на труда, повече социални изисквания и по-малко ресурси от средното. По-специално служителите в сектора на здравеопазването са изправени пред високи емоционални и социални изисквания, като например работа с ядосани клиенти или пациенти и смущаващи в емоционално отношение ситуации. Строителният сектор се характеризира с висок физически риск, интензивност на труда и дълги работни часове. Въпреки че в транспортния и производствения сектор не бяха установени извънредни изисквания, служителите в тези сектори съобщават за относително нездадоволителни работни ресурси и ангажираност под средното равнище.

Около 10 % от разликите в работните изисквания и ресурси се дължат на характеристиките на отделните държави, включително на контекста на пазара на труда, системите за социална закрила и системите за регулиране на труда, както и на равнището на равенство между половете.

Насоки за политиката

Заштитата от физически рискове и интензивност на труда продължава да бъде важна: физическите рискове и интензивността на труда продължават да са от значение за здравето на работниците и не показват признания на намаляване.

Емоционалните изисквания и психосоциалните рискове се увеличават все повече: работещите в секторите на здравеопазването и образоването (предимно жени) се сблъскват със значителни емоционални изисквания. Тези изисквания се свързват в значителна степен с умората и следователно с влошаване на здравето и благосъстоянието. Поради нарастващата нужда от дългосрочни грижи в застаряващите общества тези изисквания вероятно ще се увеличат допълнително и следователно изискват особено внимание.

Мотивационните аспекти могат да бъдат от решаващо значение за здравето и благосъстоянието на работното място: контролът на работата, социалните ресурси и възнаграждаването на професионалния опит имат положително въздействие. Политическите инициативи следва да не се отнасят само до защитата на работниците от прекомерни работни изисквания с оглед на съществуващите стратегически инвестиции, които осигуряват на работниците необходимите ресурси за поддържане и подобряване на тяхното здраве и благосъстояние. Работодателите следва да бъдат наставяни да въвеждат на работното място инициативи, които са съсредоточени върху мотивационните аспекти на работата. Тези инвестиции обаче не следва да заменят преустройството на работата с цел ограничаване на работните изисквания. Работниците и техните представители на работното място следва да бъдат наставяни да участват в намирането на решения.

При подобряването на условията на труд трябва да бъдат отчетени определени рискови групи: хората с професии, изискващи умения на по-ниско ниво, които съобщават за несигурност на работното място или съкращаване на работни места, са изложени на по-голям риск от влошаване на здравето и благосъстоянието, тъй като е налице тенденция те да съобщават за повече изисквания и по-малко ресурси. Работниците в сектора на здравеопазването и строителството заслужават специално внимание съответно поради по-големите емоционални и физически изисквания.

Въпроси на национално равнище, свързани с работните изисквания и ресурси: високата степен на участие в профсъюзи, добрата защита на заетостта и равенството между половете се свързват с намалени изисквания и по-големи ресурси; поради това националните политики и мерки за укрепване на тези области вероятно ще подобрят условията на труд и по този начин ще допринесат за здравето и благосъстоянието на работниците.

Допълнителна информация

Докладът Условия на труд и здраве на работниците е наличен на <https://eurofound.link/ef18041>

Ръководител на изследванията: Jorge Cabrita
information@eurofound.europa.eu